

## Tarih ve GÜNce

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi  
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic  
Sayı: 13 (2023/Yaz), ss. 3-19.

Geliş Tarihi: 11 Haziran 2023  
Kabul Tarihi: 21 Temmuz 2023

Araştırma Makalesi/Research Article\*

# 1830 Fransız İşgali Sonrası İzmir’de Cezayir Muhacirleri

Funda ADITATAR\*\*

## Öz

Cezayir’de yaklaşık 300 yıl süren Osmanlı hakimiyeti, 1830 yılında Fransa’nın işgaliyle sona ermiştir. Bu işgalin en önemli sonuçlarından biri de hemen sonrasında Cezayir’den Osmanlı topraklarına yönelik bir göç başlatmasıdır. Bir yüzyıla yakın süren göçün ilk evresinde, Türk asıllı idari, askeri ve sivil nüfus göç etmiştir. Bunu mahalli liderler, direniş öncüleri ile Fransız hakimiyetinde yaşamak istemeyen ahalinin göçü takip etmiştir. Cezayir ve Kuzey Afrika beldelerinde Türk varlığını ve Osmanlı hakimiyetini denizci leventler, reisler temsil etmiştir. Fakat en az onlar kadar, özellikle Anadolu’dan giden gönüllü askerler, meslek erbabı Türkler de hayati önem taşımıştır. Anadolu’dan Cezayir’e mütemediyen gerçekleşen gönüllü sevkıyatı, daha çok İzmir ve çevresindeki iskelelerden yapılmıştır. Fransız işgali sonucunda geri dönmek zorunda kalan Türklerin büyük bir kısmı yine İzmir’e sevk edilmiştir. Bekâr askerler ile çeşitli meslek erbabından olup ailesiyle birlikte dönenler için farklı bir sevkıyat ve iskân süreci uygulanmıştır. Bu makalede İzmir’e aileleriyle birlikte dönen Türk asıllı Cezayirli muhacirler, 1830 nüfus kayıtları esas alınarak değerlendirildi. Muhacirlerin aslen nereli ve hangi meslek erbabından oldukları, hane yapılarının tespiti amaçlandı. Bu bilgilerin, Cezayir ile Anadolu arasındaki beşerî ve kültürel ilişkinin anlaşılmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Cezayir, 1830 Fransız işgali, Cezayir muhacirleri, İzmir

---

\* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

\*\* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi Tarih Bölümü, (funda.aditatar@idu.edu.tr) (Orcid: 0000-0002-9718-5237).

## Algerian Immigrants in İzmir After the French Occupation of 1830

### Abstract

The Ottoman domination in Algeria, which lasted for about 300 years, ended with the occupation of France in 1830. One of the most important consequences of this occupation is that it started migration from Algeria to the Ottoman lands right after the invasion. In the first phase of the migration, which lasted for nearly a century, administrative, military, and civilian populations of Turkish origin migrated. Later local leaders, resistance leaders, and people who did not want to live under French rule. Captain and seaman have represented the presence of Turks and Ottoman domination in Algeria and North Africa. However, the volunteer soldiers and professional Turks from Anatolia were also vital. The continual shipment of volunteers from Anatolia to Algeria was usually from the piers in and around İzmir. Mostly Turks, who had to return because of the French occupation, were again sent to Izmir. There was a different shipping and settlement process for single soldiers and people backed by their families. In that article, Turkish-origin Algerian immigrants who returned to Izmir with their families were evaluated based on 1830 population records. It was the purpose to determine where the immigrants originally came from and from which profession they belonged, and their household structures. Expected this information will contribute to understanding the humanitarian and cultural relationship between Algeria and Anatolia.

**Keywords:** Algeria, 1830 French invasion, Algerian immigrants, Izmir

### Giriş

1830'da Cezayir'in Fransa tarafından işgal edilmesine kadar, Cezayir ve Kuzey Afrika'da Türk hakimiyetinin kuruluşunun üzerinden yaklaşık 300 yıllık bir zaman geçmişti. Anadolu sahillerinden denizcilerin başlattıkları Kuzey Afrika fethini<sup>1</sup> destekleyen Osmanlı Devleti, Cezayir'e asker ve topçu kuvveti gönderdiği gibi Anadolu'dan gönüllü asker toplanmasına müsaade etmiştir. Kuzey

---

<sup>1</sup> İlk kez 1516'da Oruç Reis ve Hızır Reis (Barbaros Hayreddin Paşa) kardeşlerin gayretleriyle Cezayir'de varlık gösteren Osmanlılar, İspanyol ve yerel hanedan hakimiyetlerine son vererek 1551'de Trablusgarp'ı ve 1574'te Tunus'u kesin olarak ele geçirdiler. Oruç Reis ve Hızır Reis

Afrika'daki Osmanlı idari yapılanması olan Garp Ocaklarının askerî nüvesini oluşturan yeniçeriler devşirme olmayıp, başta Anadolu olmak üzere diğer Osmanlı coğrafyasından toplanan gönüllülerden seçilmiştir.<sup>2</sup> Yeniçerilerden başka Kuzey Afrika'ya gidenler arasında denizci leventler, "reis taifesi" denen kaptanların kumandasındaki güçlü donanmalarda hizmet verenler ve çeşitli esnaf teşekkülleri ile onların eminleri yer almaya devam etmiştir.<sup>3</sup> Osmanlı hakimiyetini temsil eden Garp Ocaklarının insan kaynağı, başta Anadolu olmak üzere Osmanlı coğrafyasından Cezayir'e mütemadiyen gerçekleşen gönüllü sevkiyatıyla sağlanırken, Anadolu'dan yapılan bu sevkiyat, özellikle İzmir ve çevresindeki iskelelerden gerçekleşmiştir.

1830 yazında meydana gelen Fransız işgali,<sup>4</sup> Cezayir'den Osmanlı topraklarına yönelen ve yaklaşık yüz yıl süren göç hareketi başlattığında, ilk duraklarından biri yine İzmir olmuştur. Fransız işgali ile başlayan göç sürecini, bazı tarihlerde meydana gelen artışla dönemsel ve göç edenlerin kimliği bakımından sınıflandırmak mümkündür. İlk göç edenler, Cezayir'in sivil ve askeri görevlileri ki bunların çoğunluğunu Türkler oluşturmuştur. Çünkü Fransız işgal kuvvetleri ilk olarak Cezayir Dayısı ile idaresindeki görevlileri, askerleri, Türk unsurlarını uzaklaştırmıştır. Ardından mahalli liderler, direniş öncüleri Cezayir'i terk etmek zorunda bırakılmıştır<sup>5</sup>. Osmanlı topraklarına yönelik göçlerin ilk durakları, İstanbul, İskenderiye, Antalya ve İzmir limanları olmuş, ayrıca komşu

---

Cezayir'i, Koca Sinan Paşa ile Kılıç Ali (Uluc) Paşa Tunus'u, Turgut Reis ise Trablusgarp'ı fetihmiştir. Cezayir 1516-1830, Tunus 1574-1881, Trablusgarp 1551-1912 yılları arasında Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır. 1525'te Cezayir'in kesin olarak zaptından sonra Cezâyir-i Garb, Osmanlı padişahının ülkesi ilân edilmiş, Hızır Reis de Cezayir hâkimi olarak tanınmıştır. 1534'te Hızır Reis, Cezâyir-i Bahr-i Sefid beylerbeyi ve Kaptanpaşa tayin edilerek doğrudan Osmanlı idaresi altına alınmıştır. Bkz. Atilla Çetin, "Garb Ocakları", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 13, İstanbul 1996, s. 382-386; Aziz Samih İlter, *Şimal-i Afrika'da Türkler*, I-II, İstanbul 1936, C. I, ss. 65-103

<sup>2</sup> Aziz Samih İlter, Cezayir yeniçerisi olmak için Türk olmak şartı arandığını, Endülüs muhacirlerinin, Türklerin yerli kadınlarla evliliklerinden doğan kuloğullarının ve Berberilerin asker olabildiğini, fakat yeniçeri olamadıklarını ifade etmiştir. Bkz. *A.g.e.*, C. II, s. 150.

<sup>3</sup> Atilla Çetin, *a.g.m.*, s. 382-386.

<sup>4</sup> Fransa'nın Cezayir'i işgali ve Osmanlı siyaseti hakkında bkz. Ercüment Kuran, *Cezayir'in Fransızlar Tarafından İşgali Karşısında Osmanlı Siyaseti 1827-1847*, İstanbul 1957; Cevdet Baysun, "Cezayir Meselesi ve Reşid Paşa'nın Paris Elçiliği", *III. Türk Tarih Kongresi: Tebliğler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1948, s. 375-379; Tuncay Karakaçan, *Cezayir'de Fransız İşgali*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004; Canan Halaçoğlu, *Occupation and the Colonization of Algeria: A Struggle for Dominance*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013; Selda Kayapınar, *Cezayir'in Fransa Tarafından İşgali*, Gazi Üniversitesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2017.

<sup>5</sup> Fouad Bendrimia, *Fransız İşgali Sonrasında Osmanlı Ülkesine Sığınan Cezayir Muhacirleri (Anadolu ve Suriye Bölgeleri)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2021, s. 39-40.

Tunus ve Fas'a da göç gerçekleşmiştir. Türk asıllı olanların çoğunluğu İstanbul ve İzmir'e sevk edilmiştir.<sup>6</sup>

İlk olarak Cezayir Dayısı Hüseyin Paşa ile idaresindeki görevliler ve yakınlarından oluşan 120 kişi Cezayir'den çıkarılmıştır. Malta'ya gitme isteği reddedilen Hüseyin Paşa ve maiyetindekiler, önce Napoli ve Livorno'ya, nihayet İskenderiye'ye gitmiştir.<sup>7</sup> 11 Temmuz'da şehirdeki bekâr Türk askerinin tasfiyesi başlamıştır. 16 Ağustos'ta da geçici bir süreliğine tasfiyeleri ertelenmiş 1.000 kadar evli askerın sürgün edilmesi kararı ile aileler de göç sürecine dahil olmuştur.<sup>8</sup> Türklerden Cezayir'de kalanlar da olmuş, bunlar Tunus'a yerleşmiştir.<sup>9</sup> Cezayir'den ayrılan Türklerin sayısı tam olarak bilinmiyor,<sup>10</sup> ancak 2500 bekâr ve 1000 kadar evli askerın Fransız yetkililerince sınır dışı edildiğine dair bilgiler mevcuttur.<sup>11</sup>

1830'da Fransız işgali sonrasında Cezayir'den Osmanlı topraklarına yönelen ve bir yüzyıla yakın süren göç üzerine yapılmış çalışmalar, iki ana grupta toplanabilir. Birinci grupta genel göç sürecini ele alan çalışmalar yer alır. Çoğunluğu oluşturan ikinci gruptaki çalışmalar ise Cezayir'in yerli ahalisinin göçü ve bunların iskânı ile pasaport, kimlik gibi vatandaşlık statülerinin tespit edilmesinde Osmanlı ve Fransa hükümetleri arasında meydana gelen diplomatik konularla ilgilidir.<sup>12</sup> Konumuz açısından genel göç sürecini ve özellikle Türk asıllıların göçü ile ilgili çalışmalar önemlidir. Az sayıdaki bu çalışmalardan biri

<sup>6</sup> Fouad Bendrimia, *a.g.t.*, s. 70

<sup>7</sup> Aziz Samih İlter, *a.g.e.*, C. II, s. 111; Atilla Çetin, "Cezayirli Hüseyin Paşa", *DİA*, İstanbul 1993, VII, s. 503-504.

<sup>8</sup> Cemile Ma'âşi, "el-İnkışâriyye fi'l-Cezâir beyne'l-Hicreti ve't-Tehcîr", *Sosyolocıyyetu'l-Hicreti'l-Cezâiriyye fi Târîhi'l-Mââfi ve'l-Hâdir*, Ed: Kemâl Filâli, Kostantine: Mahberu'd-Dirâsât ve'l-Ebhâs el-İctimâiyye ve't-Târîhiyye havle'l-Hicrati ve'r-Rihleti, 2008, s. 91 aktaran Fouad Bendrimia, *a.g.t.*, s. 40.

<sup>9</sup> Ma'âşi, *a.g.e.*, ss. 92-93, aktaran Fouad Bendrimia, *a.g.t.*, s. 40.

<sup>10</sup> Aziz Samih İlter, *a.g.e.*, C. II, s. 112.

<sup>11</sup> Osmanlı döneminde Cezayir şehrinin demografik yapısı ve nüfusu hakkında yapılmış çalışmada, Fransız işgali sonrası göç eden Türklerin sayısına ve bunlardan İzmir'e sevk edilen bekâr askerlere dair kaynaklardaki farklı bilgiler için bkz. Federico Cresti, "La population d'Alger et son évolution durant l'époque ottomane: un état des connaissances controversé", *Arabica*, IV, (Ekim 2005), ss. 457-495, s. 476.

<sup>12</sup> Ş. Tufan Buzpınar, Suriye'ye Yerleşen Cezayirli Muhacirlerin Tabiiyet Meselesi, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, S. 1, (1997), 91-106; İşgale karşı mahalli direniş liderleri ve bunların göçü, faaliyetler hakkında bkz. Raphael Danziger, *Abd-al-Qadir and The Algerians*, Holmes & Meier Publishers, New York 1977; David Commins, "Abd al-Qadir al-Jazari and Islamic Reform", *The Muslim World*, LXXVIII/2 (Nisan 1988), s. 121-131. Sebahattin Samur, "Osmanlı Devletinde Cezayir Göçmenleri ve Abdülkadir el-Cezayiri", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VIII (1992), a. 14-158; Ali Nedjmi, *Emir Abdülkadir'in Cezayir'deki Direniş Hareketi ve Osmanlı Topraklarında Yaptığı Faaliyetler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1992; Nedim İpek, *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Serander Yayınları, Trabzon 2006, ss.231-244.

Fouad Bendrimia'nın doktora tezidir. Bu tezde göç süreci dört döneme ayrılarak incelenmiş, 1830-1847 yıllarını içeren birinci dönemde, Arapça ve Fransızca kaynaklara dayanarak Cezayir'den ayrılan Türk ve diğer ahalinin sayısı verilmiştir.<sup>13</sup> Ayrıca İzmir limanına gelen muhacirlerden bir kısmının bir müddet sonra memleketlerine geçtiklerine kısaca değinilmiş, bir kısmının da İzmir gümrüğü yakınlarında inşa edilen geçici barakalara yerleştirildiğinden bahsedilmiştir.<sup>14</sup> 19. ve 20. yüzyıl başlarında İzmir'e yapılan tüm göçleri konu alan diğer bir araştırmada ise kısaca Cezayir muhacirlerine değinilmiştir.<sup>15</sup> Cezayir muhacirlerine dair bilgilerin yer aldığı BOA NFS.d. 2908 numaralı deftere dayanarak; 43 hane, 111 erkek nüfusundan oluştukları ve çoğunun kiraladıkları meskenlerde ikamet ettiği bilgisine yer verilmiştir.<sup>16</sup>

Bu makalede işgalin hemen sonrasında gerçekleşen ilk ve aynı zamanda çoğunluğu Türklerden oluşan, sadece İzmir'e gelen Cezayirli muhacirlerin isimleri, aslen nereli ve hangi meslek erbabından oldukları, hane yapılarının tespitinin mümkün olduğu, kaydedildikleri nüfus defterleri üzerinden değerlendirildi. Böylece Cezayir ile Anadolu arasındaki beşerî ve kültürel ilişkinin anlaşılması amaçlandı. Anadolu'da halk edebiyatı, oyunu, müzik, yazılı ve sözlü kültürde yaşayan, ancak ilişkisi bilinmeyen, unutulmaya yüz tutmuş Cezayir'e dair bilgiler, arşiv belgeleri ile değerlendirilerek teyit edilecektir.

### İzmir'de Cezayir Muhacirleri

İzmir'deki Cezayir muhacirlerine dair bilgiler, İzmir kazasındaki muhacirlerin kaydedildiği iki adet nüfus defterinde yer almıştır.<sup>17</sup> Defterlerde, Cezayir muhacirlerinden başka aynı yıllarda İzmir ve çevre kazalara yerleştirilen muhacirler de kayıtlıdır. Bunlar, 1821'de başlayan Yunan isyanıyla, 1830'da bağımsız Yunan Krallığının kuruluş sürecinde Mora, Atina, Kızılhisar ile çevre adaların Müslüman ahalisinden İzmir, Çeşme ve Kuşadası'nda iskân edilen muhacirlerdir. 2908 numaralı defter, 1830 yılına ait ilk kayıt defteri iken 2909 numaralı defter

<sup>13</sup> A.g.t., s. 39.

<sup>14</sup> A.g.t., s. 135 ve 137. Yazar bu bilgiye, sadece belge özetinden ulaşmıştır, bkz. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Sadaret Mektubi Kalemi Evrakı (A. MKT.), 20/46, (H. 29.12.1260/M. 9.01.1845)*. Ancak, söz konusu belge, bir kısmı İzmir'e getirilmek üzere 11 Temmuz 1830'da Cezayir Kalesi'nden tasfiye edilen bekâr askerlerin iskânı için yapılan hanla ile ilgilidir. Bu konuya başka bir çalışmamızda yer vereceğiz.

<sup>15</sup> Nedim İpek, "İzmir ve Göç", *Uluslararası İzmir Göç ve Mübadele Sempozyumu Bildiri Kitabı*, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir 2018, 201-210, s. 204

<sup>16</sup> Cezayir'den gelen muhacir hanelerini 50, nefer sayısını 96 olarak tespit edilmiştir.

<sup>17</sup> *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Nüfus Defteri (NFS.d.), 2908 (H. 1246/M. 1830) ve BOA NFS.d. 2909 (H. 1259/M. 1843)*.

1850'ye kadar süren nüfus hareketlerinin kaydedildiği yoklama defteri niteliğindedir. Sultan II. Mahmut devrinde (1808-1839) başlatılan merkezileşme ve modernleşme programının en önemli icraatı olan modern ordunun kurulması, bu ordu için ihtiyaç duyulan mali ve beşerî kaynakların tespiti, genel bir nüfus sayımının yapılmasını ile yeni bir nüfus kayıt sisteminin oluşturulmasını gerektirmişti.<sup>18</sup> Bu sistemde kabaca Müslümanlar, gayrimüslimler (reaya), yabancılar, muhacirler, aşiretler ayrı defterlerde, bunlar da kendi içinde haneler ve bekârlar ayrımı gözetilerek kaydedilmiştir. Dolayısıyla tam da nüfus sayımlarının yapıldığı yıllarda, İzmir'e gelen muhacirler için ayrı bir kayıt defteri oluşturulmuştur. NFS.d. 2908 ve 2909 numaralı defterlerde muhacirler, geldikleri bölgeler gözetilerek ayrı ayrı listelenmemiş, karışık kaydedilmiştir. Bu da tüm bu muhacirlerin aynı veya yakın bir mahalde ikamet edildikleri fikrini verir. İzmir kazasındaki muhacirlerin toplamı 109 hane, 213 neferdir. Sıfır yaşından itibaren sadece erkek nüfusunun yer aldığı bu verilerden, bir o kadar daha kadın nüfusunun olabileceğinden hareketle, 450-500 civarında muhacirin İzmir'de bulunduğu tahmin edilebilir. Cezayir muhaciri olarak 50 hane ve 96 erkek nüfus kayıtlıdır. Yine aynı şekilde Cezayir muhacirlerinin toplam nüfusunu, 200-250 civarında tahmin etmek mümkündür ki bu da İzmir'deki muhacirlerin yaklaşık yarısıdır. Mora ve çevresinden gelen muhacirler, "*Moravi orta boylu kara bıyıklı ...*" veya "*Atinalı ...*" şeklinde göç ettikleri yer ile olan daimî ilişkilerini göstermek üzere "*Moralı*", "*Atinalı*" olarak kaydedilmiştir. Cezayir muhacirleri ise "*İzmirî olup bu defa Cezayir'den vürûd eden...*", "*Malatyalı olup bu defa Cezayir'den vürûd eden...*" gibi daha önce Anadolu'dan veya diğer Osmanlı coğrafyasından Cezayir'e gittikleri, asıl memleketlerinin bilgisine yer verilmiştir. Birkaç Moralı dışında muhacirler, ikamet ettikleri konutlarda *müstecir*, yani kiracıdır. Cezayir muhacirlerinin İzmir'e ilk geldiklerinde kiracı olarak yerleştirildikleri bu konutlarda ne kadar süre kaldıklarını bilemiyoruz. 1850'lerde Mora ve çevresinden gelen muhacirler arasındaki göç, ölüm, doğum gibi nüfus hareketlerine dair notların düşüldüğü NFS.d. 2029 numaralı defterde, Cezayir muhacirleri arasında olası nüfus hareketine dair herhangi bir not mevcut değildir. Bu durum, 1850'lerde İzmir'de Cezayir muhacirlerinin kalmadığı veya herhangi bir nüfus hareketinin yaşanmadığı fikrini verir. Tam olarak Cezayir muhacirlerinin 1850'lerde İzmir'de kalıp

---

<sup>18</sup> Osmanlı Devleti'nin modern anlamda ilk nüfus sayımı olarak genel kabul gören 1830 nüfus sayımları hakkına başlıca çalışmalar için bkz. Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1995; Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003; Fazıla Akbal, "1831 Tarihinde Osmanlı İmparatorluğunda İdari Taksimat ve Nüfus", *Belleten*, XV/60 (Ekim 1951), ss. 617-628.

kalmadıkları tespit edilemese de defterin tanzim edildiği tarih olan 1843’te, yani ilk gelişlerinden 13 yıl sonra hâlâ İzmir’de buldukları anlaşılır.

NFS.d. 2908 ve 2909 numaralı defterlerdeki Cezayir muhacirlerinin hepsi ailedir, bekâr askerler yaklaşık bir ay önce gönderilmişler ve bunlar, İzmir’de ilk önce Urla’da misafir edilmişlerdir.<sup>19</sup> Kayıtlarda hane reisinin yanında bulunan, genellikle oğlu, damadı, kayınpederi, bacanağı gibi yakınları ile uşak ve köle gibi hizmetlerinde çalışan erkek nüfusu hakkında bilgiler mevcuttur. 23 hanede bir veya birden fazla yakın bulunurken geri kalanlarda tek başına hane reisinin adı vardır.

**Tablo 1. İzmir Kazasında Kaydedilen Cezayir Muhacirleri (1830-1844)**

Hane Reisi				Yanında Yakını		Uşağı/Kölesi	
Asli Memleketi	İsmi	Mesleği	Yaşı	Yakınlık derecesi	Yaşı	Sayı	Yaşı
Asitane (İstanbul)	Ali bin Hasan	Kahveci	40	Kayınpederi Hasan bin Süleyman, alil	60	1 köle	5
Asitane (İstanbul)	Mehmet bin Süleyman	Sandalcı	50	Oğlu Ali Oğlu Mehmet Emin	3 1	1 köle	5
Asitane (İstanbul)	Hasan bin Mehmet	Çizmeci	38	Oğlu Mahmut	8		
Üsküdar	Osman bin Ali	Basmacı	45	Damadı Mustafa bin İbrahim (Bolulu, kıyııcı)	35		
Üsküdar	İsmail bin Ebubekir	Şeritçi	40				
Üsküdar	Seyit Mehmet bin Mustafa	Nakkaş	45				
İzmir	Ahmet bin Ömer	-	50				
İzmir	Zenci	Kaba hasırcı	38				

<sup>19</sup> BOA. Hatt-ı Hümayun (HAT), 457/22530 (H. 28.02.1246/M. 18.09.1830).

İbrali	Mehmet bin Mustafa	Sandıkçı	35	Oğlu Mustafa	1		
Vidin	Salih bin Mehmet	Kazzaz	40	Oğlu Mehmet	5		
Vidin	Mehmet bin Osman	Manav	48				
Anadolu	Mehmet bin Hasan	Santuri	32				
Kandiye	Salih bin Osman	-	35				
Ruşçuk	Mustafa bin Mehmet	Kahveci	35				
Yenişehir	Osman bin Hasan	Bakkal	35	Oğlu Hasan	8		
Arğarar ارغرار	Mustafa bin Mehmet	Etbaadan	30				
Kırım	Mehmet bin Ömer	Pabuççu	55				
Karahisar-ı sahıp	Mehmet bin Ali	-	40				
Çankırı	Hasan bin Ahmet	-	38				
Bolu	İsmail bin İbrahim	Manav	40				
Akyazı	Mehmet bin İbrahim	Manav	40	Oğlu İsmail Oğlu Hüseyin	4 1		
Gekivizeli (Gebze)	Mehmet Selim bin Mehmet	Haffaf	45	Oğlu Mehmet Oğlu Ali Oğlu Mustafa	9 3 1		
Tokat	Seyit Ahmet bin Mustafa	Tellal	38	Oğlu Bekir	1		
Tokat	Mehmet bin Mustafa	Hırdavatçı	40				
Kayseri	Musa bin Mustafa	Manav	35	Oğlu Hasan Oğlu Mustafa	3 3		

Kayseri	Mustafa bin Süleyman	Kahveci	35			1 köle	8
Ankara	Abdülkerim bin İsmail	Tellal	40				
Ankara	Ahmet bin Hüseyin	Manav	38				
Geyve	Mehmet bin Halil	Rençper	40				
Bartın	Mehmet bin İbrahim	-	40	Oğlu Ahmet	8		
İskenderun?	Osman bin Mehmet	Hırdavatçı	45				
Karamürsel	Mustafa bin İbrahim	-	45				
Uşak	Osman bin Ali	-	50				
Teke	Mustafa bin Halil	Manav	35	Oğlu Halil Oğlu Yusuf Kayını Hüseyin bin Mehmet, Manav Oğlu Mustafa Oğlu Mehmet	3 5 45 6 3		
Malatya	Mehmet bin Ömer	-	45	Oğlu Ali Oğlu Mehmet Bacanağı İnegöllü Abdullah bin Osman	3 1 38		
Malatya	Mustafa bin Mustafa	Saraç	40	Oğlu Ahmet Oğlu İsmail	4 2		
Harput	Süleyman bin Ebubekir	Manav	32				

Harput	Halil bin Abbas	Haffaf	60	Oğlu Ahmet Bacanak-zade Mehmet bin Ha- san, Dikici Kardeşi-oğlu Ali bin Abdul- lah, dikici	6 20 20	1 uşak	20
Bayburt	Yusuf bin Ali	Kömürcü	48	Oğlu Mehmet Kerime-zade İs- mail	3 1		
Buldan	Osman bin Yusuf	-	50				
Ereğli	Ahmet bin Ömer	-	55				
Karadeniz	İsmail bin Ahmet	Kalafatçı	36	Oğlu Ali	6		
Kiresin (Savaştepe-Ba- lıkesir)	Hasan bin Meh- met	Oturakçı	35	Oğlu Mehmet	5	1 köle	10
Urfa	Hüseyin bin Ra- mazan	Saraç	40				
şermenli شرملى	Mehmet bin Mehmet	İpekçi	38	Oğlu Hasan Oğlu Ali	3 1		
Ünye	Yusuf bin Halil	-	38				
Cezayir	Hacı Mehmet bin Ali	Hırdavatçı	55	Damadı Süley- man bin Hüseyin, Berber	40		
Cezayir	Abdullah bin Ali	Manav	25	Oğlu Mehmet	5		
حسنون / حسنون	Mehmet bin Mehmet	-	58	Oğlu Ali	18	1 uşak 2 köle	20 17 ve 12

**Kaynak:** BOA NFS.d. 2908 ve BOA NFS.d. 2909.

Toplamda 96 olan erkek nüfusu yaşlarına göre gruplandırıldığında; 0-10 yaş aralığında 35, 11-18 yaş aralığında 3, 19-25 yaş aralığında 5, 26-35 yaş aralığında 12, 36-45 yaş aralığında 29 ve 46-60 yaş aralığında 12 kişi mevcuttur. Yaş ortalaması 26'dır. Hane reislerinin en yaşlısı, 60 yaşındaki Harputlu haffaf Halil

bin Abbas'tır. En genci ise 25 yaşındaki Cezayirli manav Abdullah bin Ali'dir. Hane reislerinin yaş ortalaması ise 40'tır. Hanesinde herhangi bir erkek yakını olmayan hane, 26'dır. Geriye kalan 24 hanede tek oğlu olan 12, iki oğlu olan 7, üç oğlu olan 1 hane vardır. Hanesinde kayınpederi, damadı, torunu, bacanağı, kayını ve onların oğulları gibi diğer yakınlık ilişkisi bulunan 7 hane mevcuttur. 35 yaşındaki Tekeli manav Mustafa bin Halil'in 6 erkek nüfusu barındıran hanesi, en kalabalık olandır. Bu hanede Mustafa bin Halil, 2 oğlu, 45 yaşındaki kayını ve kayının iki oğlu birlikte kaydedilmiştir. Yedi hanede köle ve/veya uşak bulunur. İki hanedeki uşakların her birinin yaşı 20'dir. Altı hanedeki kölelerin yaş ortalaması 9,5'tur. Mesleğini yazılmamış 58 yaşındaki حسونلى Hassunlu ? Mehmet bin Mehmet'in 1 uşağı ve 2 kölesi vardır. Köle sahibi olanlardan ikisinin mesleği kahveci, diğerleri sandalacı ile oturakçıdır. Diğer bir uşak sahibi olan Harputlu Halil bin Abbas, haffafır.

İzmir'e gelen Cezayir muhacirleri, meslekleri üzerinden bir zanaat icra edenlerle, hizmet ve alım satım işlerinde çalışanlar şeklinde kabaca sınıflandırmak mümkündür. Zanaat icra edenler arasında; basmacı, kazzaz, ipekçi, şeritçi, çizmeci, haffaf, nakkaş, hasırcı, sandıkçı, saraç, oturakçı,<sup>20</sup> kalafatçı yer alır. Bunlar da giyim kuşam, eşya ve gemi yapımındaki meslekleri icra edenler olarak kendi içinde ayrışır. Hizmet ve alım satım işlerinde kahveci, sandalacı, manav, bakkal, balıkçı, tellal, hırdavatçı, kömürcü ve rençper gibi meslek erbabı mevcuttur. Dolayısıyla Cezayir'e ve diğer Garp Ocaklarına sadece askerler ve denizciler gitmeyip, çeşitli meslek erbabı da gitmiştir. Gerçi Denizli'den gelip Cezayir'in son dayısı olan Dayı Hüseyin'in zirveye uzanan kariyerine balıkçı olarak başladığına dair bilgi,<sup>21</sup> askerlik ve meslek erbabı olmak konusunda bir geçişkenliğin olduğunu gösterir. Özellikle basmacı, kazzaz, ipekçi, şeritçi, çizmeci, haffaf gibi giyim kuşam, nakkaş gibi süsleme sanatlarını icra eden nitelikli, yetkinlik isteyen meslek erbabı, Cezayir'deki Türklere ait bir kültür ortamının varlığına işaret eder. Bugün Libya, Tunus ve Cezayir'de müzik, giyim kuşam, yemek ve mimaride Türk sanatından ve etkisinden bahsedilmektedir. Cami, çeşme, medrese, kışla, köprü, hastane, su yolu, tersane, darphane, kütüphane gibi yapılar, Türk sanat ve zevkinin temsilleri olarak Kuzey Afrika'nın çeşitli şehirlerinde mevcudiyetini sürdürmektedir.<sup>22</sup>

<sup>20</sup> Oturakçı, eski eşya satan, bitpazarı tüccarı veya sandalye, merdiven parmaklığı gibi tahta işçiliği yapan meslek erbabı, ayrıca kapıkulu ocağından emekli yeniçeri gibi çeşitli anlamlara karşılık gelir. Burada emekli manasından ziyade bir meslek erbabı olarak değerlendirildi ancak elbette yeniçeri emeklisi de olması mümkündür.

<sup>21</sup> Aziz Samih İltar, *a.g.e.*, C. II, s. 94.

<sup>22</sup> Atilla Çetin, *a.g.m.*, s. 386; Sabri Hizmetli, Türklerin Yönetimi Döneminde Cezayir'in İdaresi ve Kurumları", *Bellekten*, C. 58, S. 221, (Nisan 1994), s. 92.

Bu yapılar ayrıca zenginliğin de göstergesiydi. Sicilya ve İtalya'dan getirilen mermerlerle süslü camiler, hamamlar, saraylar<sup>23</sup> zenginlik ile sıldaki zevk ve kültürün buluşmasıdır. Zenginliğin kaynağı, birbirinden ayrılması her zaman mümkün görülme-yen ticaret ve korsan ekonomisine dayanıyordu. "Korsanlık toplumun büyük bir kesiminin katılımıyla gerçekleştirilen bir iktisadi faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Armatöründen yeniçerisine, gönüllüsünden denizcisine, tüccarından gemi ustasına, köle sahibinden fidye alıcısına, tercümanından katibine her meslekten insan için iş imkânı yaratmaktaydı."<sup>24</sup> Bu bağlamda Garp Ocaklarına gidenler, Cezayir'in Osmanlı hakimiyetine girdiği 16. yüzyıldan itibaren, Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'deki rakibi İspanyol Krallığına ve Papa liderliğindeki Haçlı ideolojisine karşı askeri, siyasi, iktisadi, dini gayelerin bir arada sürdürüldüğü çok katmanlı mücadeleye dahil oluyorlardı.

Zira Cezayir'e giden gençler, maceraperest yönleriyle tanınıyordu: "Anadolu'nun en iyi, gözü pek serdengeçti Türklerinden alınıyordu. Ana vatanda bir kabahat işleyerek kaçanlar, anasına babasına gücenenler, kavgacı ve sergüzeşti tabiatlarının sevkiyle talih denemek isteyenler hep Mağrib'e koşardı..."<sup>25</sup> Cezayir'e gittikleri ve bu maceraperest ruhu yakından tanıdıkları anlaşılabilir halk şairlerinden Aşık Mağriplioğlu'na ve Kara Hamza'ya ait dizeler de konuya edebî bir açıklama getirir:

*Gurbet illerine saldı yar beni*

*Acayip hayrette kaldım Cezayir*

*Çok kızlar yatağı dediler seni*

*Arzuladım seni geldim Cezayir*

....

*Mağriplioğlu eyder bu sözüm doğru*

*Çıktım burçlarına eyledim seyri*

*Vatani sılayı unuttum gayri*

*Eylendim de sende kaldım Cezayir*<sup>26</sup>

<sup>23</sup> Aziz Samih İlter, *a.g.e.*, C. I, s. 111.

<sup>24</sup> Emrah Safa Gürkan, *Sultanın Korsanları Osmanlı Akdeniz'inde Gâza, Yağma ve Esaret, 1500-1700*, Kronik Kitap, İstanbul 2020, s. 393.

<sup>25</sup> Aziz Samih İlter, *a.g.e.*, C. I, s. 107.

<sup>26</sup> Aşık Mağriplioğlu'nun on sekizinci yüzyılın ilk yarında yaşadığı tahmin edilmiştir, bkz. Melih Duygulu, *Folklorumuzda Cezayir*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1991. s. 19-20.

*Kara Hamza’m niçin gelemez*

*Cem eyleyüp nasibini diremez*

*Sılasına varan üç gün duramaz*

*Sultan Cezayir’e gelenlerimiz<sup>27</sup>*

Cezayir’den dönen evli Türkler, ailelerini Cezayir’de kurmuşlardı. Bekâr giden gençler, orada yerli kadınlarla evleniyorlardı.<sup>28</sup> Değerlendirilen nüfus defterlerindeki akrabalık ilişkileri, bu konu ile ilgili pek bahsedilmeyen bir hususu ortaya çıkarmıştır. Cezayir’e giden gençlerin bir kısmı, orada daha önce aile kurmuş Türklerin kızı veya eşinin ailesinden bir kadınla evlilik yapmıştır. Mesela Üsküdarlı basmacı Osman bin Ali’nin damadı, kıyıcı Mustafa bin İbrahim, Boluludur; Malatyalı Mehmet bin Ömer’in bacanağı Abdullah bin Osman, İnegöllüdür. Cezayir’deki Türklerin bir çeşit hemşeri ilişkisi, dayanışması içine girdikleri fikrini veren bu durum, yine Kara Hamza’nın dizelerinde de dile getirilmiştir:

*Terkeyleyip vatanını ilini*

*Hani Cezayir’e gelenlerimiz*

*Arayalım biz şunları bulalım*

*Hani dostlarımız yaranlarımız<sup>29</sup>*

Gönüllü asker veya meslek erbabı olarak Kuzey Afrika’ya gidenlerin nereden, hangi bölge veya vilayetlerden gittiği, Türk sosyal ve kültür tarihi açısından önemlidir. Cezayir, Tunus ve Libya arşivlerinde yer alan asker tahrir ve maaş defterleri ile askerî kışla odalarına ilişkin kayıtlarda; Bayındırlı, Kazdağlı, İzmirli, Tokatlı, Karamanlı, Sinoplu, Rodoslu, Manisalı, Karslı olduklarını gösteren bilgiler tespit edilmiştir. Özellikle Tunus Arşivinde yer alan kayıtlara dayanarak yapılan ayrıntılı araştırmalar, bu coğrafi dağılımı teyit eder.<sup>30</sup> Ayrıca

<sup>27</sup> Yaşadığı dönem bilinmeyen Aşık Kara Hamza için bkz. *A.g.t.*, s. 20-21.

<sup>28</sup> Orhan Koloğlu, “Garp Ocaklarında Anadolu Delikanlıları”, *Tarih ve Toplum*, 33 (1986), s. 35.

<sup>29</sup> *A.g.t.*, s. 20-21.

<sup>30</sup> Bkz. İbrahim Güler’e ait şu çalışmalar: “Osmanlılar Devrinde Tunus’ta Sivaslı ve İç Anadolu Gençler”, *Cumhuriyetin 80. Yılında Sivas Kültür-Turizm ve Ekonomi Bilgi Şöleni (15-17 Mayıs 2003, Sivas) Bildirileri*, Sivas 2003, ss. 59-86; “Osmanlılar Devrinde Diyarbakır-Kuzey Afrika İlişkileri: Garb (Batı) Ocaklarında Diyarbakırlı Gençler”, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Diyarbakır: Diyarbakır in the Ottoman Era* (ed. Bahaeddin Yediyıldız, K. Tomenendal), Ankara 2008, ss. 325-341; “Bodrum’un Garb Ocakları ile İlişkileri ve İşlevleri: Garb Ocaklarında Bodrumlular”, *Osmanlılardan Günümüze Her Yönüyle Uluslararası Bodrum Sempozyumu (24-25 Ekim 2007)*, Bodrum 2008, ss. 397-

Cezayir’de Dayılık makamına yükselenlerden bazılarının aslen nereli olduğu bilinir. Mesela Cezayir’in son Dayısı Hüseyin, Cezayir’e, kardeşiyle birlikte Denizli’den<sup>31</sup> ve İzmir’den<sup>32</sup> gitmiştir. Değerlendirdiğimiz nüfus defterleri de Anadolu ile sınırlı olmayan, Kırım ve Rumeli’yi de içine alan oldukça geniş ve çeşitlilik gösteren bir coğrafyadan Cezayir’e gidildiğini göstermiştir. Bu defterlerde adı geçen yerler; Kırım, Rusçuk, Vidin, Anabolu, Kandiye, Yenişehir, Asitane (İstanbul), Üsküdar, Karadeniz, Ereğli, Bolu, Bartın, Karamürsel, Gebze, Geyve, Akyazı, Karadeniz, Kiresin (Savaştepe-Balıkesir), İzmir, Uşak, Buldan, Teke, İskenderiye, Kayseri, Ankara, Tokat, Karahisar-ı sahip (Afyonkarahisar), Malatya, Harput, Bayburt ve Urfa’dır.<sup>33</sup>

Kuzey Afrika’ya, özellikle Cezayir’e giden gönüllülerin aslen nereli olduklarının tespitinde resmi kayıt ve belgelerin yanı sıra yaşayan kültür mirası olarak halk edebiyatı, müziği ve oyunları da önemli birer kaynaktır. Mesela her yörede aynı müzik karakteri ile ancak yörelere göre değişen oyun türleriyle oynanan ve *Cezayir* adını taşıyan halk oyunları, Anadolu’da geniş bir coğrafyaya dağılır. Bunlar; Tunceli, Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Ağrı, Malatya, Gaziantep, Kahramanmaraş, Şanlı Urfa, Hatay, Diyarbakır, Artvin, Samsun, Bolu, Bursa, Ankara ve Nevşehir olarak tespit edilmiştir.<sup>34</sup> *Cezayir* adını taşıyan sözlü ve sözsüz halk türküleri de Eskişehir, Çankırı, Konya (Seydişehir), Bursa, Gaziantep, Artvin, Burdur, Bolu, Erzurum, Sivas, Kıbrıs, Kahramanmaraş’ta (Elbistan) derlenmiştir.<sup>35</sup> Genellikle düğünlerde, özellikle gelinin baba evinden ayrılışında, asker uğurlamasında, kış sohbetlerinde, cirit oynanırken veya Seymen karşılaşmasında tüm bu yörelerde mutlaka bir Cezayir havası çalınıp söylendiği veya oynandığı belirlenmiştir.<sup>36</sup> Bir misal de Tarihçi Prof. Dr. Tuncer Baykara’nın hocası Prof. Dr. Mustafa Kafalı’dan aktardığı; “*Konya düğünlerinde kız babası, kızının evden ayrılışında sürecinde belirli bir zaman geldiğinde, davulcuya “our Cezayir” dermiş*” hatırasıdır.<sup>37</sup> 1826’da Yeniçeri Ocağı ile beraberinde yüzyıllardır ordu müziğini icra eden Mehteran Bölüğü de

414; “Osmanlı Devri İzmir-Tunus İlişkileri (XVII-XVIII)”, CIEPO Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Araştırmaları Uluslararası Komitesi XIV. Sempozyumu (18-22 Eylül 2000, Çeşme) Bildirileri, Haz. Tuncer Baykara, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2004, ss. 235-255; “XVII. ve XVIII. Yüzyılda Tunus Anadolu İlişkilerinde Karadeniz Bölgesi ve Trabzon’un İşlevi”, *Trabzon ve Çeoresi Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu* (3-5 Mayıs 2001, Trabzon) Bildiriler, c. 1, Trabzon 2002, ss. 173-199.

<sup>31</sup> Aziz Samih İlter, *a.g.e.*, C. II, s. 94.

<sup>32</sup> Camille Rousset, *La Conquête d’Alger*, E. Plon et Cie Imprimeurs-éditeurs, Paris 1879, s. 5; Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. V, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1988, s. 123.

<sup>33</sup> BOA NFS.d. 2908 (H. 1246/M. 1830) ve BOA NFS.d. 2909 (H. 1259/M. 1843).

<sup>34</sup> Melih Duygulu, *a.g.t.*, s. 33.

<sup>35</sup> Melih Duygulu, *a.g.t.*, s. 34-35.

<sup>36</sup> Melih Duygulu, *a.g.t.*, s. 36-37.

<sup>37</sup> Tuncer Baykara, “Cezayir ve Türkler (Bir Yaşayan Kültür Denemesi)”, *Kafalı Armağanı*, Haz. Saadettin Gömeç, Akçağ Yayınları, Ankara 2002, s. 82.

lağvedilmişti. İtalyan müzisyen Giuseppe Donizetti Paşa’nın Mızıka-yı Hümayûn için bestelediği marşların içinde bir de *Cezayir Marşının* bulunması manidardır.<sup>38</sup> Cezayir Marşındaki; “*Sokakları mermer taşlı Cezayir-Gelinleri hilal kaşlı Cezayir*” dizelerini 1950’lere tekabül eden çocukluk yıllarından hatırlayan Tarihçi Prof. Dr. Tuncer Baykara, ayrıca ana tarafından aile büyüklerinin aktardığı, Cezayir’den geldiklerine dair bilgiyi paylaşmıştır: “*Bizim atalarımız Cezayir’den Antalya’ya, Akseki’nin Cemerler köyüne gelmiş, oradan Yatağan’a medreseye okumaya gelen Şakir Ali Efendi, Koca Hoca Mustafa Efendi’nin kızını almış...*” diye devam eden Cezayir ile kendi ailesine ilişkin bu anlatısı da,<sup>39</sup> hocamızın ilmî öngörüsüyle yazılı kayıtlara geçmiştir. Yazılı kayıtlara geçememiş daha birçok benzer aile anlatıları, yaşayan sözlü kültür olarak nesilden nesille aktarılmış olmalıdır. Dolayısıyla yaklaşık 300 yıl sürmüş Cezayir’deki Osmanlı hakimiyeti, 1830’da Fransa’nın işgaliye sona erse de oldukça geniş bir coğrafyadan gencin dahil olduğu askeri, ekonomik, sosyal, kültürel bağların hatırası uzun müddet hafızalardan silinmemiştir.

## Sonuç

Cezayir ve Kuzey Afrika beldelerinde Türk varlığını ve Osmanlı hakimiyetini denizci leventler, reisler başlatmıştı. Ancak, bu beldelerde Osmanlı hakimiyetinin devamı ve Batı Akdeniz’de verilen mücadele, siyasi, askeri, iktisadi kazanımlar, başta Anadolu’dan olmak üzere Osmanlı coğrafyasından buraya gidecek insan kaynağına muhtaçtı. Diğer taraftan Cezayir ve Kuzey Afrika beldeleri de nüfus fazlasının istihdam edildiği, iş, aş imkânı vadeden umudun sembolüydü. Anadolu’nun doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine hemen her vilayetinden genç erkekler bu beldelere koşmuş, orada yeni toplumsal yapının gelişimine dahil olmuş, Türk kültür ve zevkinin yayılmasına, gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Anadolu’dan yapılan asker sevkıyatı, özellikle İzmir ve çevresindeki iskelelerden gerçekleşmiştir. Osmanlı hakimiyetinin 1830 yılında Fransa’nın işgaliye sona ermesi ile bu kez Cezayir’den Osmanlı topraklarına yönelik bir göç başlamış

---

<sup>38</sup> M. Ragıp Gazimihal, *Türk Askeri Mızıkaları Tarihi*, İstanbul 1955, s. 50 aktaran Melih Duygulu, *a.g.t.*, dipnot 5, s. 38. Melih Duygulu, 1990’larda artık İstanbul’daki Mehterhanede Cezayir Marşının çalınmadığını belirtmiştir. Araştırmaları sonucunda Mehterhanede zurnazenlik yapan Astsubay Hayri Kaya’nın özel arşivinde bulunan ve mehterde çalındığı söylenen bir Cezayir Marşının notası ile Ankara’da Türk Silahlı Kuvvetleri Armoni Mızıkası Arşivinde Donizetti Paşa’nın, arasında Cezayir Marşının da bulunduğu ve üzerinde “Geleneksel” notu düşmüş dosyasında notalar elde ettiğini ifade etmiştir. Cezayir Marşı ile Anadolu’da çalınan Cezayir Marşı (Havası) arasında çok yakın ritmik ve melodik benzerliklerin varlığına dikkat çekmiştir. Bkz. Melih Duygulu, *a.g.t.*, s. 38-39.

<sup>39</sup> Tuncer Baykara, *a.g.m.*, s. 81.

ve bu gücün başlıca durağı İzmir olmuştur. Bir yüzyıla yakın süren gücün ilk evresinde, Türk asıllı idari, askeri ve sivil nüfus gücü etmiş, Türklerin büyük bir kısmı İzmir'e sevk edilmiştir. Bu makalede İzmir'e aileleriyle birlikte dönen Türk asıllı Cezayirli muhacirler, İzmir'deki muhacirlerin kaydının tutulduğu 1830 tarihli nüfus defterleri esas alınarak değerlendirildi. Muhacirlerin vaktiyle Rumeli, Kırım ve özelikle Anadolu'nun hemen her bölgesinden Cezayir'e gittikleri, Cezayir'deki Türk varlığını sadece asker veya levent olarak değer, Türk zevk ve kültür anlayışının taşıyıcısı meslekleri icra eden meslek erbabının da temsil ettiği, Cezayir'de yerli kadınlarla evlendiği ama aynı zamanda tercihlerinde hemşeri ilişkisinin etkili olduğu belirlendi. Böylece Türk halk edebiyatında, müziğinde, oyunlarında, yazılı veya sözlü diğer halk kültüründe yaşamaya devam eden Cezayir ile Anadolu arasındaki beşerî ve kültürel ilişki, arşiv kayıtlarından elde edilen bilgilerle teyit edildi.

## KAYNAKÇA

### Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA. Hatt-ı Hümayun (HAT). 457/22530 (H. 28.02.1246/M. 18.09.1830)

BOA. Sadaret Mektubi Kalemi Evrakı (A.MKT). 20/46 (H 29.12.1260/M. 08.01.1845)

BOA Nüfus Defteri (NFS.d). 2908 (H. 1246/1830)

BOA Nüfus Defteri (NFS.d). 2909 (H. 1259/1843)

### Kitap ve Tezler

Bendrimia, Fouad, *Fransız İşgali Sonrasında Osmanlı Ülkesine Sığınan Cezayir Muhacirleri (Anadolu ve Suriye Bölgeleri)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2021.

Duygulu, Melih, *Folklorumuzda Cezayir*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1991.

Gürkan, Emrah Safa, *Sultanın Korsanları Osmanlı Akdeniz’inde Gâza, Yağma ve Esaret, 1500-1700*, Kronik Kitap, İstanbul 2020.

İlter, Aziz Samih, *Şimal-i Afrika’da Türkler*, I-II, İstanbul 1936.

İpek, Nedim, *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Serander Yayınları, Trabzon 2006.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C. V, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1988.

Rousset, Camille, *La Conquête d’Alger*, E. Plon et Cie Imprimeurs-éditeurs, Paris 1879.

### Makaleler

Baykara, Tuncer, “Cezayir ve Türkler (Bir Yaşayan Kültür Denemesi)”, *Kafalı Armağanı*, Haz. Saadettin Gömeç, Akçağ Yayınları, Ankara 2002, ss. 81-83.

Cresti, Federico, “La population d’Alger et son évolution durant l’époque ottomane: un état des connaissances controversé”, *Arabica*, IV, (Ekim 2005), ss. 457-495.

Çetin, Atilla, “Garb Ocakları”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 13, İstanbul 1996, ss. 382-386

Hizmetli, Sabri, “Türklerin Yönetimi Döneminde Cezayir’in İdaresi ve Kurumları”, *Belle-ten*, C. 58, S. 221, (Nisan 1994), ss. 71-118.

İpek, Nedim, “İzmir ve Göç”, *Uluslararası İzmir Göç ve Mübadele Sempozyumu Bildiri Kitabı*, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir 2018, ss. 201-210.

Koloğlu, Orhan, “Garp Ocaklarında Anadolu Delikanlıları”, *Tarih ve Toplum*, 33 (1986), ss. 35-39.

